

quest gros glossari de la Bíblia només sabem que està transmès en un ms. (en part dos) del S. VIII; i, de tota manera, encara que amb formes llatines d'aire autèntic i vulgar, no és una font llatina, sinó de mots més romànics que llatins ni de ll. vg.; ni tan sols de provenença itàlica ni italiana, sinó gallo-romànica; però no és veritat ni que aparegui en les glosses de Reichenau, car la glossa que aquestes porten traduint el ll. *favum és frata mellis*³ (el mot germànic *brata* que ha donat el fr. *rayon*); on apareix «favum: *brisca*» és en un glossari d'un còdex de Berna que sovint s'ha mirat com un apèndix de les glosses de Reichenau, però conegut només per un ms. del S. X.⁴

Que una paraula d'aquest significat, extensió i forma vagi existir des de molt antic, no crec que ningú pugui dubtar-ne. Hi estan d'acord Diez, Meyer-Lübke, Wartburg i Jud; i sembla que tots ells amb algun altre de recent (que ja he citat, i jo mateix, en una nota bastant provisional del DCEC I, 516), pensen vagament en el cèltic, però ja Thurneysen (*Keltorum.*, 48) posà de relleu que el mot no existeix en el cèltic insular.⁵ Només per la juxtaposició de les notes respectives, i per alguna mitja-paraula, es pot sospitar que Jud i Kleinhans⁶ examinessin una idea que vaig plantejar amb dubte i molt breument en el suplement del DCEC: «no sé si té relació amb *bresca* el gal *BRISCO- 'trencadís' (FEW I, 536) i els mots de la Suïssa francesa i alemanya que en deriven, amb els significats de 'bocí de llet presa', 'partícula de formatge', 'coagular', veg. Jud, *VRom.* VIII (1944), 46».

Jud ja havia parlat d'aquests mots suïssos abans, el 1923, en la nota que recull Kleinhans, i que Jud amplià després; segons el seu costum, en els problemes arduos, suggeria l'enllaç alternatiu amb dos mots semblants; el primer el rebutja Kleinhans i de fet em sembla forçat. Però és secundari, perquè almenys en l'aspecte semàntic la nota de Jud forneix una base ferma, que accepta Kleinhans per postular el verb gallo-romànic *BRISCARE 'fragmentar-se', 'coagular-se' (en tornà a parlar Pedersen en *Litteris* VII, 25).

Jud aplegava una sèrie de verbs dialectals del suís-alemany en què es passa de la primera a la segona d'aquestes idees: i llavors Kleinhans indica que l'irl. mj. *brisc* (avui *briosg*) 'trencadís', també bret. *bresk* «fragile» (V. Henry, *Lex. Étym. Bret.*, p. 44), podien ser el punt de partida d'un verb post-adjectival, format com el romànic SICCARE 'assecar' damunt el ll. SICCUS; es tracta d'un verb *bretchì* «se cailler le lait» està per tota la Suïssa francesa (segons la fonètica francoprovençal correspondria a un **breschier* si això es trobés en francès antic): no solament això, i a tots els cantons «romands», sinó amb un bon acompanyament de derivats substantius, a Friburg, el Delphinat, el Lionès i el Franc-Comtat, de forma *bretche* i anàlogues; i no sols amb el sentit de 'coàguls de llet', 'llet formatjada', 'tel del xerigot' i semblants, sinó també «grumeau caséux», i generalitzant «fragment de pierre, de mortier, miette de pain», «débris, détritus», «petits brins ou fétus flottant sur l'eau»; i, arribant fins i tot més lluny, Anjou *brichole* «lait

granulé».

Ara bé, avui veig més clar que no és gens forçat admetre que la família del romànic *BRISCA = *favus* es pot explicar d'aquesta manera, i que si no s'ha pensat en això és perquè ens havíem deixat obsessionar massa per la idea de dolçor. Si no ens atinguéssim tant al món de la gent de ciutat i al dels literats, dels gormands i dels infants goluts, ens adonaríem que aquí compta més el pagès, l'apicultor d'ofici i d'explotació, o el caçador que sorprèn un seguer enfilant-se per les penyes; i fins, si es vol, el qui castra un rusc,⁷ l'eremita famolenc com el del *Llibre de les Bèsties*. No podem deixar d'admirar la bastida geomètrica de les bresques (no reduïdes encara a un pa informe de cera sacarina) «sèrie de celles prismàtiques hexagonals»; les d'un vesper tan impressionants o més que les de l'abella, per la sorpresa i ganga llaminera que ens porten.

El *brescam* importa tant a l'apicultor com la bresca; gens cal gaire més que llegir el *DFa.* perquè ja ens pampalluguegi alguna claror? El que han de fer les abelles i l'abellaire en la seva vida pràctica és primer que tot *brescar!* I aqueix teixit de menuts fragments de cera és tan diferent dels fragments de llet presa que l'impressió quan ell mateix es dedica a formatjar? No es pot passar d'una idea a l'altra...? I si una cosa apareix com una substància *fràgil* (bretó *bresc!*), les celles de la bresca no se'ns poden pas presentar d'una manera gaire diferent.

Brescat, ens explica el *DFa.*, vol dir «ple d'ulls o cavitats com a vegades certs formatges, etc.»; «reixat sobre el qual es trepitja la verema»; d'una cara picada de verola diran que és una *bresca*; o bé el teixit central del *braguer* d'una vaca o d'una ovella. I encara no hem anat més enllà del *DFa.*, que si el *brescar* (pels sons idèntic al su.-fr. *bretchì* cèlt. *BRISCARE) és tan important en la vida elemental de l'home campestre, la *brescadura* «acció de brescar les arnes de les abelles», ja ens apareix al mateix temps que el testimoni més antic de *bresca*, car es troba com a glossa catalana en el llibre de text que usaria l'Escola de Llengües Orientals creada per l'autor del *Llibre de les Bèsties*, puix que figura com a glossa catalana en el *Vocabulista* RMartí (p. 278). Però pot ser que encara sigui un poc més antic un passatge de la *Crònica* de Jaume I, en què parla el gran Rei, generalíssim de les seves empreses: «Don Nuno! pugem ab aquesta companya, que ara van, que vençuts són!, que tuyt van *brescan*, e companya que va *brescan* en batayla no ha qui-ls escometia, que si-ls escometien bé vençuts són!» (ed. Ag., 106.12). Les files desfetes, forats, llacunes pertot, en una tropa que roda o es retira espargida, sense guardar la cohesió, l'ordre trencat, sense concert.

Però *brescat* és un mot de pertot arreu i dels ambients més primitius de la llengua. Els marrecs pescadors que anaven amb els seus pares, quan vaig visitar l'illa de Cabrera el 1968, es capbussaven davant meu, per llevar del fons de la mar la pedra *braskádo* (com ells en diuen): els pans claferts de foradets innumera-